

Da Ligi X. popolnoma ne pokvarijo železice v meri ošabnosti, otročarije in gorjanske neotesanosti — torej v trojni meri — uživane kisle kumare, smo mu v lažjo prebavo napisali te-le vrstice kot edino primeren odgovor na izučiteljskokrogarijo z dne 13. julija tekočega leta!

Kadar bo ta ali 'ona Liga zopet sitna, nadležna, lažniva in prostaška, pa ji bomo zopet malo navili zanikrno ušesa. Za vsak napad deset nazaj! Mi vemo o tem in onem Slomškarju toliko „čednih“ stvari, da nam bo lahko parirati vsak udarec. Te klerikalne nesramnosti mora biti konec! Oni naj bi ščipali, drezali, zbadali in lagali — mi pa molčali? Seveda!

Po državnozborskih volitvah na Goriškem.

Gorica, 16. julija 1911.

Zopet so se razmahnile volilne strasti, in stranke so zopet poklicale pod svoj prapor pristaše, ki bi zlasti med ljudstvom na deželi sicer kmalu pozabili pri svojem delu in trudu za kruh, h kateri stranki pripadajo. Vnel se je lov in boj! Duhovščina je porabila ves svoj obili prosti čas in vsa sredstva ter prav dirjala po vsi deželi za klerikalno zveličanje. Obsula je s svojim časopisjem in letaki vse volilce; na poteh, po hišah v izpovednici in na prižnicah pa so mladi in stari kaplani pa župniki z vso vehemenco in nesramnostjo pestili in strašili ubogo ljudstvo. Tudi socialna demokracija je nastopila precej energično in žela se povoljen uspeh. Narodno-napredna stranka pa, ki — dasi ima še danes na svoji strani gotovo največ somišljenikov izmed volilcev, ni pokazala svoje prave žilavosti in ognjevitosti iz centra in zato tudi ni mogla še iztrgati klerikalcem pri zadnjih volitvah pridobljena mandata na Tolminskem in v goriški okolici, obdržala pa je v obeh dr. Gregorina mandat za sežansko-komensko-ajdovski okraj. Tu je namreč precej krepko propadel klerikalni kandidat dr. Štepančič, ki je potem v zahvali na svoje volilce grdo žalil vse učiteljstvo, rekoč, da je nasilnost učiteljstva kriva njegovega padea! Navadna sirota je ta človek, ki ni še nikoli političsko javno ali kulturno deloval ali se kaj žrtvoval za narod, neznan je celo v svojem volilnem okraju; a je tudi nezmožen in plašen.

Dejstvo je, da učiteljstvo ne pripada nobeni stranki in dasi deluje v smislu naprednih strank — kar je po sebi razumljivo — vendar bi dr. Štepančič ne mogel niti enega navesti, ki bi v šoli kakor duhovnik v cerkvi kaj agitiral. Na potih pa in po hišah je učitelj tudi toliko skromen in olikan, da ceni prepričanje vsakega. Kateri učitelj pa je teroriziral, strašil in podkupaval?! Imenujte le enega! Tega Štepančič, kateremu kot sodniku bi morala biti resnica in pravica nad vse, ne bo storil! Zato pa mislimo, da prizadeto učiteljstvo da na njegovo pavšalno zahvalo njemu samemu primerno „protizahvalo“, če nima v svojih žilah mrzlega soka!

Pridodati bi imeli še žalostno resnico, da so se dobili posamezni učitelji in učiteljice, ki so poagitali in tudi volili klerikalno. Ti tožni eksemplari imajo sedaj plačilo v omenjeni izjavi, s katero jim je pod nos pokadil Štepančič!...

Učiteljstvo se je torej udeležilo agitacije v postavnih mejah, dostojno in celo premalo.

Treba pa bo v svoj in prid ljudstva energičnejšega nastopa, če hočemo, da se enkrat zlomi ta klerikalna nadutost, prepotenca in samogoltnost. Klerikalci imajo največjo piko na učiteljstvo. Kolikor morejo, hujskajo proti njemu in šoli naše dobro ljudstvo, ki pa se jim le ne da speljati na led in v zlic vsej tej gonji ljubi dobro šolo in ceni dobrega učitelja.

Najnesramnejši list, ki je ustanovljen edino proti učitelju in šoli, je „Novi čas“. Po kranjski metodi je začel z vso brutalnostjo in prav s steklim lajanjem svoje peklenko delo. Parkrat se je dobro urezal, vendar pa še nadalje razgraja in robanti. Opomin nam bodi to, da združimo svoje moči, da se otresemo nemarnosti in visokega modrovanja o nadstrankarstvu ter podobnega praznega filozofiranja, ki danes tuintam zlasti med mlajšim učiteljstvom še klije, pa da si še resneje zavijamo rokave za izvenskolsko delo gospodarskega, političkega in kulturnega napredka med samim ljudstvom obeh spolov in vsake starosti. Kdor hoče kdaj žeti, mora prej potiti se in sejati. Ljudski učitelj je tisti, ki z ljudstvom čuti in živi in ki je nanje takorekoč prirasel. In velike nepričakovane uspehe more tak mož v splošno korist med ljudstvom doseči. Na delo, na trdo delo, ki edino vodi k rešitvi!

Socialna demokracija je iskrena prijateljica šoli in učiteljstvu, ker vidi v omiki in izobrazbi ljudstva svoj napredek in svojo moč. Vsekako zasluži ta stranka naše simpatije in podpore. Toda sedaj pri volitvah na Goriškem ni bilo v nobenem okraju upanja, da bi mogla zmagati. Zato pa, če bi inteligenca in učiteljstvo po deželi se bila zavzela za soc. kandidate, bi vznevoljili kmeta po deželi in želi bi potem klerikalci, ki jim učitelj pa nikoli ne sme pomagati niti posredno niti neposredno! Pri nas ima namreč kmet posestnik, dasi večinoma ubog, veliko pomislekov in presodkov napram soc. demokraciji. Dasi je sam delavec in trpin, vendar strokovnega delavca ne smatra svojim kolegom, ampak kakor nekaj tujega in nasprotnega. Dalje tudi ureditev delovnega časa, ki jo zahteva industrijski delavec, mu preveč ne ugaja, ker je njegov delovni čas odvisen od letnih časov, vremena itd. Najbolj pa se predbacivajo narodnozavedni volilci soc. demokraciji mlačnost v narodnem oziru, češ, da nemški in laški sodrugi zlorabljajo našo slovensko soc. demokracijo. Taki in enaki vzroki in predsodki so, ki otežujejo razvoj socializma med kmeti. Priznati pa je treba, da ima soc. demokracija tudi pri nas sposobne duševne delavce, ki se v resnici žrtvujejo za stranko. Na brezštevilnih shodih so prišli z ljudstvom v dotiko in storili, kar se je dalo storiti. Škoda le, da so pri tem napadli napredno stranko strastneje kakor pa klerikalno. Čulo pa se je celo, da je znani socialnodemokratski voditelj iz Gorice priporočal pri ožji volitvi svojim pristašem, naj oddajo svoje glasove rajši Štepančiču nego Gregorinu. Tega sicer ne verjamemo, ker to bi bilo proti interesom inproti programu soc. demokracije. Mož je sicer nadarjen in delaven, a časih neopravičeno poklon naredi klerikalcem samo iz osebnih mržnje do kakega naprednega voditelja.

Taki pojavi škodijo napredku in demoralizujejo svobodoljubni življenj v ljudski masi.

Brez pogrškov ni nobena stranka in brez grehov noben voditelj. Prizanašajmo si in ublažimo nasprotstva! Med naprednimi, oziroma svobodomiselnimi strankami je mnogo točk in poti, ki vodijo k skupnemu delu; le dobre volje je treba. Za seboj pa bodo našle take stranke vselej dobre in nesebične delavce v ljudskem učiteljstvu, ki bo dalo na razpolago vse svoje moči za boljše in srečnejšo prihodnost trpečega ljudstva!

Kam plovemo?

Leta 1903. se je oglašilo za vstop v ljubljansko učiteljske 93 kandidatov. Od teh jih je bilo sprejetih po hudi duševni borbi — le 45. Sedaj, ko se je kolo kulturnega napredka in časa pomaknilo že na leto 1911, se jih je priglasilo le še 27, in od teh jih je bilo sprejetih — brez težkega napora — 17, reci, piši in čitaj: sedemnajst!

Glej, svet, kam ploveš! Visoko ministristvo, glej, kam dovaja delo barona Schwarza vzgojo in izobrazbo naroda in kdo mu tudi daje zaščito?

Glej, slovenski narod, tako se bo prokletstvo, ki ga sejejo Šušteršičevi trabanti, v kratki dobi štirih let pričelo maščevati nad teboj!

In tedaj bodo inkvizitorji in eksekutorji učiteljstva v dež. šol. svetu dosegli višek svojega krščanskega dela, in ko narod po bridkih izkušnjah spozna njih delo — jih ne bo blagoslovil.

Blagor njim, ki ne vedo, kaj delajo — njihovi voditelji!

Cenjenim gospodom šolskim voditeljem.

Načelstvo deželne zveze obrtnih zadrug v Ljubljani je ustanovilo s 1. julijem svojo posredovalnico za obrtne vajence. V ta namen je zveza naprosila c. kr. dež. šol. svet, da bi gospodje šolski voditelji take dečke in deklice, ki se nameravajo iti učiti kakega rokodelstva in ki so dopolnili 14. leto in s tem zadostili šolskemu obisku, naznanili podpisani zvezi, da potem zveza preskrbi takim dečkom in deklicam učna mesta.

C. kr. deželni šolski svet je dne 18. maja t. l. pod št. 2340 prošnjo zveze ugodno rešil in mislim, da so že vsi gospodje voditelji o tej prošnji obveščeni. Zaradi tega se načelstvo podpisane zveze tem potom obrača na vse gospode šolske voditelje z vljudno prošnjo, da grede podpisani zvezi s tem na roko, da vse take dečke in deklice, ki se nameravajo posvetiti kakemu rokodelstvu, blagohotno naznani posredovalnemu odseku podpisane zveze. Dobro je tudi, da se sporoče kake eventualne napake ali slaba nagnenja dečka, oziroma deklice, da je zvezi mogoče potem dečku preskrbeti takega učnega mojstra, ki ima resno voljo se z dečkom potruditi, da ga vsestransko dobro vzgoji in odpravi slabe navade in nagnenja. Znano je, da se veliko dečkov pogubi ravno v učni dobi, zlasti ako nima nikogar, ki bi za vzgojo dečka zadostno skrbel in da se mu dopušta, da že v teh neznanih letih zahaja po gostilnicah in plesiščih.

Zveza pa, ki ima resno voljo krokarijo takih dečkov odpraviti ali vsaj omejiti, se bo resno potrudila vajence in vajenke spraviti k takim učnim mojstrom, ki zanje v vsakem

oziru skrbijo in ne dopuščajo dečkom ponočevati in hoditi s slabo družbo. Take mojstre pa, ki svoje dolžnosti proti vajencu zanemarijo, bo pa zveza naznanila obrtni oblasti, da se jim prepove imeti vajenca. Najboljše bi bilo, če bi zvezi dopuščale finančne razmere, da bi ustanovila v Ljubljani kakor tudi po deželi vajensko zavetišča in vajenske dome. Prvi korak je pa storjen s tem, da se je ustanovila posredovalnica za učna mesta. Zaradi tega zveza apeluje na gospode šolske voditelje, da zvezi blagohotno naznanijo dečke in deklice, ki imajo veselje do kake obrti in s tem pripomorejo zvezi do zaželenega uspeha, staršem varuhom in otrokom pa v izdatno pomoč.

Za „Deželno zvezo kranjskih obrtnih zadrug v Ljubljani“

Engelbert Franchetti, načelnik.

V poročilu „Zborovanje učiteljskih abiturientov in abiturientk“ se je na 4. strani v uvodu zadnjega odstavku vrnila pomota: Izpuščen je stavek: Potem je zborovalec in zborovalec pozdravil prof. Jug.

Klerikalci in učiteljstvo.

„Slovenski Narod“ trdi v svojem uvodniku z dne 14. t. m., da je dandanes ljudski učitelj na Kranjskem siromak vseh siromakov, pa naj bo potem že liberalci ali prodana duša. Farovski bič šviga enemu kakor drugemu okrog ušes. Če je klerikalni učitelj pasje ponižen in pokoren vsakemu povelju klerikalne stranke, če se peha za stranko in njene vodilne koritarje, potem pride naprej in dobi kako drobtinico. Pa kaj je vse to sprčo občnega zaničevanja, ki ga je deležen klerikalni učitelj, in sprčo dejstva, da je tudi najboljša učiteljska služba še vedno slaba služba. Napreden učitelj seveda ne dobi ne boljše službe ne kake podpore, pač pa ga preganjajo, ga denuncirajo in ga ubijajo materialno in duševno z vso tisto zlobnostjo, ki jo zmore klerikalni duhovnik. Napredni učitelj ne sme priti naprej, napredni učitelj ne dobi podpore pri dež. odboru, pa če bi namestu umrl — denar rabijo za nažrte frančiškane. — napreden učitelj mora biti pripravljen, da ga brez usmiljenja uničijo, če mu le morejo do živga. Giljotina za naprednega učitelja se imenuje deželni šolski svet, in cesarski namestnik, krvoločni baron Schwarz, ima vedno svoje veselje, kadar položi kakega naprednega učitelja pod sekiro. Napredni učitelj je na milost in nemilost izroččen klerikalni strahovladi in nima nobene moči. Nič drugega ne more storiti, kakor da kliče na pomoč napredno stranko, ki pa je v manjšini, in da zbujajo v narodu nprave sile in čut pravičnosti ter se brani s postavo v roki proti postavolomcem. Učiteljstvo se brani. Še pes se brani, pa bi se človek ne? Učiteljstvo se brani proti krivicam in nasilnostim in se vojskuje v svojem časopisju za pravico. Ne vemo, če so klerikalci kdaj mislili, da bo vse učiteljstvo zlezlo pod klop, če dobe klerikalci v deželi oblast v roke. Vidimo pa, da so besni, ker se to ni zgodilo, in besni, da se učiteljstvo brani, in najbolj besni, ker na obtožbe učiteljskega glasila ne morejo nič odgovorjati nego posredno priznati, da je vse res, kar se jim očita. V takih zadregah zabrenkajo klerikalci vedno isto pesem: za kazni, ker se napredni učitelji ne pokore in ne prodajo klerikalizmu, ne dobe

ki zadevajo to točko, v rokah, ali na podlagi odgovorov škofijskega konzistorija in okrožnega šolskega nadzorstva na predložene izpitne akte in poizkušene pismene izdelke učencev posnamem, da se v letih 1828. — 29. — 30. — 31. — 34. — 35. — 36. — 37. — 38. — 41. — 46. 54. v o b č e hvali napredek sedemkrat, graja pa le enkrat. P o s e b e pa so bile pohvaljene v teh letih sledeče šole: v Sv. Križu sedemkrat, v Škedoju štirikrat, na Kontovelu in Proseku dvakrat, na Opčinah dvakrat, v Barkovljah enkrat, v Lipici enkrat; graja pa šole na Proseku in Kontovelu trikrat, na Opčinah dvakrat, v Škedoju enkrat, na Katinari tudi enkrat. Šoli v Rojanu in Sv. Ivanu, (ustanovljeni

prva l. 1862., druga 1854.) se odtegujeta tej statistiki, ker o njih v omenjenih aktih sploh ni govora. (Dalje.)

Študija.

Vedno bolj pojenjuje dnevana vročina. Zadnji žarki zahajajočega solca poljubljajo vrhove vitkega drevja. Tiha otožnost je razlita po vsem nebu. Vse čuti, da gre solnce za gore; vse še hrepeni po njem, dasiravno je vsaka stvar izmučena na smrt in komaj čaka, da jo zaziblje spanje v sladki sen.

Neznatni oblaki stoje blizu zahajajočega solca kakor čolnički sredi širnega morja. Škratna večerna zarja jih obseva, da so podobni zardelemu licu nedolžnega deteta, ko se zave prvega greha.

Velika zlata obla se pomika vedno hitreje proti zatonu. Že se začne skrivati za Slovenske gorice in kmalu se skrije popolnoma za zelenim Pohorjem.

Solnce, zlato solnce, zakaj si zašlo?

„Zakaj nas zapusti ogrevajoče in razsvetljevalno solnce po tem kratkem dnevu?“ vprašam svojo družico.

„Ker mora biti tako.“

Te besede me zdramijo iz zatopljenosti, pogledam v one daljave, kjer se je še poznala na sinjem nebu žareča sled zašlega solca. Otožen nasmeh je bil zahvala za odgovor. Mislila pa sem si: „Srečna, ker te zadovolji ta skromni odgovor.“

Na mladozelene trati procvita cvetka nedolžna in lepa. A pride mrzla noč, in leđena slana zamori pestri cvet. Zakaj?

V prijazni dolini se vzdigujejo lepi domovi, kjer kraljuje smehljajoča se človeška sreča. A tja v kot se naseli koščena žena — smrt. Pod krutim in trdim njenim pogledom umira zadovoljni narod, se razdira človeška sreča. Zakaj, zakaj?

Človek, ponosen in samozavesten, stopa v življenje. Ljubezen je njegov pogled in zvestoba je vsak utrip njegovega srca. Kar pridere tolpa volkov in se zaganja v vrliga človeka, dokler

mu ne izrpa slednje moči, da ne obleži one-mogel kot žrtev divje zverine. Zakaj, zakaj?

Tem in enakim vprašanjem sem iskala že pri marsikomu odgovora. Pa dobila sem vedno isto staro besedo: „Ker je to naravni zakon, ker mora biti tako.“ Da, če se podira staro drevje na Pohorju, to je naravni zakon. A če umira pisan cvet, ki komaj pogleda v pomladni dan, to je nesreča.

Dobila sem nekoč sliko mladega človeka v roko. Razmišljala sem izraz mladega obraza. Usoda mu je utisnila neizbrisen svoj pečat. Vsaka poteza obraza pa je vprašala: zakaj? In nasmeh okrog ust, napol otožen, napol ironičen, razumela sem ga, vprašal je: zakaj, čemu? Solze, vroče solze so bile znak sočutja do bitja, katerega mlada duša že vprašuje: zakaj, zakaj?

Zakaj mora izkusiti že človeško popje, preden se mu še zbudi solčno jutro, otožni in hladni večer? Zakaj mu zaide solnce, preden se je še naužilo njega toplote in svetlobe? Zakaj, zakaj? I. S.

¹ Lipiško trivialno omenja s pohvalo uradni spis l. 1854. in ne 1836., kakor je pomotoma ponatinjeno v prvem poglavju predstoječe rasprave. V istem poglavju je popravljen krstno ime učitelja Škoka v Matiji (ne Matovč). V petem poglavju sedmi vrsti od začetka srečam stavek: „Konferenco sklicuje in jim načeljuje okr. šol. egleda in škof.“ Slednji dve besedi sta pomota, tedaj ju je črtati. Nekateri druge tisk. škratke, ki pa sicer zgodovinskih dejstev ne pačijo, si je čitatelj gotovo že sam rdečo podčrtal in jih prečrtal. F. Pl.